

Nieuwsbrief Afrika-getuigenissen vzw
Driemaandelijks/december
2009
P708863 / 3120 Tremelo
H. Decon, Hollanderij 4, 3120

België-Belgique
P.B. – P.P.
3120 Tremelo
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 18

December 2009

Het Kivumeer in de buurt van Goma : het verloren paradijs...

Belangrijk : lidmaatschap 2010.

Wij nodigen onze leden en kandidaat-leden vriendelijk uit om hun bijdrage voor het jaar 2010 over te willen maken. Deze vraag geldt natuurlijk niet voor hen die reeds zo vriendelijk waren spontaan hun bijdrage te vernieuwen. (Zie hun namen op blz. 14) Zoals vorig jaar is deze bijdrage op 25 € bepaald maar elke bijkomende storting is natuurlijk zeer welkom. Onze hartelijke dank bij voorbaat !

Inhoudsopgave van dit nummer :

Hete Kerstnacht <i>Door Bernard Henry</i>	blz. 3
Kerstbezinning <i>Beklijvende woorden van Pater Placied Tempels, auteur van "Bantoe filosofie"</i>	blz. 4
Een moment van beraad <i>Wat hebben we al bereikt ? Wat staat er ons nog te doen ?</i>	blz. 5
Eerstvolgende bijeenkomsten	blz. 6
Afrikagetuigenissen herdenkt drie merkwaardige getrouwen : Dokter Albert Van Dorpe, Jan Hintjens, Daniël Demaeght	blz. 6
Mijn hart is nog ginder – Een vervolg	blz. 9
Onze dagen in Congo <i>Pas verschenen ! Een boek van Julien Van Remoortere en Bob Vanhee.</i>	blz. 10
Missiebroeders voor het voetlicht : Broeder Justin Gillet <i>In deze reeks, waarin wij de aandacht vestigen op de verdiensten van de nederige veldwerkers die de missiebroeders waren, gaat het heden over de taaie Ardennees, Justin Gillet, de schepper van de wereldberoemde botanische tuin van Kisantu.</i>	blz. 11
Korte berichten	blz. 13
Lidmaatschapsbijdragen	blz. 14
Films en boeken die bij of via onze vereniging kunnen worden aangekocht	blz. 15

HETE KERSTNACHT

door Bernard Henry

*Maan
Kerstmaan
over het meer,
het meer van Inongo.*

*Ik lig op mijn rug
en ik droom
in de zang van een zoemende mug;
het meer is woelig en klotst en valt aan
op het zand van het strand in Inongo*

*Ei !
De palmen opzij
en de maan komt weer vrij.
En een straal valt door 't raam
door het net van mijn bed.
't is weer Kerstmis
Kongokerstmis
Ik zie 't Kerstwicht daar
in de kerstnacht zonder duisternis.
Vreemde Kerstmis, heet en klaar*

*Ik draai en ik keer
in de dansende straal van de maan op het meer
en door het net van mijn bed
op mijn ogen, mijn neus en nu ook op mijn haar.
Zo houden manestralen
en muggen zoemend zacht,
bij mij, die droom, gezellig wacht,
in d'hete uren van de kerstmisnacht*

(Fragmenten)

Kerstbezing

Uit het tijdschrift "Band", jaargang 1941, dat destijds in Leopoldstad verscheen lichten wij de navolgende passage uit een bijdrage die Pater Placied Tempels, de befaamde grondlegger van de "Bantoefilosofie", er liet verschijnen onder de titel "Wij en de Bantoe".

Zekerheid en rust hebben wij nodig : niet om lui door het leven te gaan, doch rust en zekerheid om eindelijk te kunnen gaan leven, leven met volle geweld, zonder de rem der onzekerheden en naar anderen toe te gaan om dat geluk mee te delen.

Zoals het vroeger ook al in Limburg gebeurd was, gebeurde het ook in Afrika, in Congo, tussen een missionaris en de zogezegde "wilde" zwarten.

Ook daar voelde een pater zich na tien jaar sermoenen en preken helemaal leeg. Het "pakke" allemaal zo weinig. Toen vroeg hij ook aan die "wildenen" wat zij dachten over het leven, over de wereld, over de dood, over de liefde, over leed en lijden, wat zij voelden en gewaar werden in hun gemoed, wat zij als mens boven alles verlangden.

Ze kijken verwonderd op. Ze kunnen niet geloven dat een blanke zich werkelijk aan hen interesseert, aan wat zij, zwarte mensen, voelen en denken.

Er bloeit iets open in hun hart, een drang om aan de witte man alles te zeggen wat in hun gemoed leeft. En na over alles gesproken te hebben wat hun begerenswaardig lijkt, komt er ook, zoals destijds bij de mijnwerkers in Limburg, een moment van niet-meer-weten, de grens tussen het oppervlakkig en het dieper verlangen.

Eindelijk vinden ze het, en ze verschieten er zelf van, zichzelf zo diep te ontdekken.

"Wat wij, zwarte mensen, verlangen, boven alles verlangen, dat is leven, het leven, het volle leven, alle mogelijke leven. Levensvolheid, sterk en onbegrensd en onverminderd leven. Wat wij, zwarte mensen, boven alles verlangen, dat is vruchtbaarheid, grote vruchtbaarheid, ons leven kunnen voortzetten, ons leven kunnen mededelen, leven zien groeien uit ons leven, voortbestaan in het wezen dat uit ons geboren wordt. Wij, zwarte mensen, weten dat de mens alléén kapotgaat en dat hij op zichzelf niet kan bestaan. En daarom willen wij één zijn met de andere wezens, die ons kunnen versterken. Wij willen in levenscommunie en levenseenheid leven met een ander leven. Wij willen liefde en één zijn met een ander."

De missionaris ziet geen zwarten meer voor zich, geen vreemden meer, het zijn mensen, en een hele wereld die in hun geest en in hun hart leven. En in die wereld is God. De pater vraagt zich af of hijzelf nog een blanke is, zozeer begint hij zich één te voelen met die mensen, en te voelen dat al die gevoelens en gedachten en verlangens ook ergens diep in hem bestonden, misschien gesluimerd hadden maar nu opeens wakker worden. Bij het einde kan hij tot die zwarten zeggen : "maar mensen, wat gij allemaal verlangt en zoekt en bereiken wilt, daar zoek ik ook naar, ik ben gelijk gij..."

Het is een openbaring voor hen allen, een blijde openbaring wanneer hij vraagt : willen we samen op zoek gaan naar dat volle leven, en niet ophouden met zoeken zolang we enig tekort voelen in ons wezen ? Willen we samen op zoek gaan naar de grootste en diepste vruchtbaarheid ? Gij, zwarte mensen, zijt al vruchtbaar in mij, met alles wat ik van u verneem en leerde en in mij ontving. We willen één zijn in ons zoeken naar de meest totale levenseenheid en levenscommunie, – kan ons zoeken, onze weg niet één zijn, vermits onze nood en ons verlangen één zijn ?

Pater Placied Tempels

EEN MOMENT VAN BERAAD

Wat hebben we al bereikt ? Wat staat er nog te doen ?

Sinds haar oprichting in 2004 heeft onze vereniging meer dan 250 interviews afgenomen, uitgeschreven en in een databank opgeslagen, waarmee ze haar eerste doelstelling heeft verwezenlijkt. Het was dus tijd voor een moment van bezinning en beraad, want de jaren vliegen voorbij. Zo is het dat onze aandacht voortaan prioritair zal uitgaan naar het tweede luik van onze opdracht: dit cultureel en historisch patrimonium veilig te stellen voor wetenschappelijk onderzoek, het ter beschikking te houden van vorsers, media en publiek, en het te verspreiden met alle middelen.

Een overeenkomst van schenking is al klaar om te worden ondertekend met KADOC, het documentatiecentrum van de KULeuven en een gelijkaardige overeenkomst ligt ter studie bij het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren. We zoeken verder contact met UGent en UCSIA-Antwerpen en andere wetenschappelijke instellingen.

We schenken aan Kadoc:

- op een externe harde schijf een audiovisuele kopie van 254 interviews, waarvan 30 dubbelinterviews wanneer het een echtpaar betreft (ca. 500 Gb);
- op CD: 224 mappen (ca. 500 Mb - 2.000 blz.), houdende voor elk interview de transcriptie, de lijst der behandelde thema's, het curriculum van de respondent en een kopie van onze overeenkomst inzake auteursrechten. De interviews werden opgedeeld in ca. 12.000 sequenties, geanalyseerd volgens ca. 200 thema's en ook getimed, om gemakkelijk te worden teruggevonden in de audiovisuele versie.
- een databank op Access, eveneens op CD (ca. 20 Mb). Deze laat toe doorheen de interviews te surfen, eruit te plukken wat men zoekt en meerdere correlaties op te bouwen.

Wegens de zeer bijzondere relatie die onze vereniging sinds haar oprichting met het KMMA in Tervuren onderhoudt, zal deze laatste instelling daarenboven de ca. 300 boeken, films, foto's, enz. krijgen, die door respondenten werden geschonken. Er wordt bovendien een voorkeurrecht besproken voor wanneer onze vereniging zou worden ontbonden.

Wat de interviews van oud-kolonialen betreft, is het er nu om te doen "de gaatjes te vullen", d.w.z. uit te kijken naar mensen die activiteiten uitoefenden waarover we nog onvoldoende informatie kregen. Ook het inzamelen van interessante "items" : gedenkschriften, boeken, foto's films, enz. loopt onverminderd door.

Voorts blijft onze aandacht uitgaan naar het vervaardigen van films, via professionelen of met eigen middelen, samengesteld uit interviewfragmenten, afgewisseld met beeldmateriaal uit de koloniale tijd.

Zonder vooruit te willen lopen op een meer diepgaande studie, kunnen we al opmerken dat een meerderheid van onze respondenten Congo pas lang na 1960 verlaten hebben. Velen onder hen zijn ook na 1960 voor het eerst naar Afrika vertrokken. Buiten de streken waar nog burgeroorlog woedt, zijn steeds jongere ontwikkelingshelpers en missionarissen gaan samenwerken met verantwoordelijke, goed opgeleide Congolezen. Ze bouwen voort op wat wij, oud-kolonialen en missionarissen, aan Congo gegeven hebben en het belangrijkste daarvan was opleiding en onderwijs.

Het Bestuur

ONZE EERSTVOLGENDE BIJeenKOMSTEN

- In de loop van de maand maart : onze statutaire algemene vergadering.
- In april : een dag van Afrikagetuigenissen in Oostende (met gevarieerde activiteiten en een schitterende moambe).
- Ook nog in het voorjaar hopen we vast een bijeenkomst te beleggen in Limburg.

IN MEMORIAM

Het deed ons leed tijdens de laatste weken het heengaan te moeten vernemen van drie merkwaardige leden : dokter Albert Van Dorpe, de heer Jan Hintjens en de heer Daniël Demaeght. Aan de naastbestaanden van deze betreurde leden hebben wij het medeleven van onze vereniging betuigd.

Dokter Albert Van Dorpe

Een oude koloniale droom die eerder laat in vervulling ging : het gezin had al vijf kinderen toen dokter Van Dorpe besloot dienst te nemen bij de “Aide médicale aux Missions”, een organisatie die medisch personeel beschikbaar stelde voor hospitalen in missieposten. Aanvankelijk kwam de familie in Demba (Kasaï) terecht, waar de dokter – gelukkig degelijk voorbereid in het Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen – al dadelijk te maken kreeg met allerlei kwalen die in zijn vroegere Kortrijkse praktijk helemaal ongewoon geweest zouden zijn.

Na zes jaar dienst in de Missie ging dr. Van Dorpe in overheidsdienst en werd hij hoofddarts in de kraamafdeling en gynaecologie in Luluaburg. Het boeiende uitgebreide verhaal van dr. Van Dorpe is te lezen in het hierna genoemde boek “Onze dagen in Congo” van Bob Vanhee en Julien Van Remoortere. Hierna alvast een kort fragmentje :

Ooit kreeg ik hier het kleinste bejaarde mannetje over de vloer dat ik ooit gezien had. Ik dacht dat hij een pygmee was, maar dat was hij niet. We vroegen hem : “*Udi usame tshiny ?*” – Waarover klaag je ? Zijn antwoord was : “*Tshiena nsama to*” – ik ben niet ziek. “Zo, en waarom kom je dan naar hier ?” “Wel om te sterven”, zei hij glimlachend en met een uitdrukking op zijn gezicht als om te zeggen : “Hoe is het mogelijk dat je dat niet snapt ?”

Jan Hintjens

Jan Hintjens was Oostendenaar van geboorte. Na landbouwkundige studies vertrok hij in 1951 als adjunct-agronoom naar Congo, waar hij voor het gewest Ikela in de Evenaarsprovincie aangewezen werd. Zijn sterke persoonlijkheid deed hem evenwel de voorkeur geven aan een onafhankelijk bestaan, zodat hij zich in 1954 als

zelfstandig planter is gaan installeren. "Bokau" heette zijn vestiging, ook in het gewest Ikela, aan de oever van de Tshuapa.

Jan bezat ook een onmiskenbaar literair talent. Zo werd hij in 1957 laureaat van een novellenwedstrijd van "Band" en schreef hij o.m. radiomontages over het leven in de brousse. Zijn voornaamste werk is echter "Bokau", het sterke verhaal van de oprichting, de bloei en het jammerlijke einde van zijn gelijknamige plantage. In afwachting van het verschijnen van dit werk, publiceren we hierna een kort fragment.

Ook denken wij dankbaar terug aan de welwillendheid waarmee Jan Hintjens ons zijn bijstand heeft willen verlenen bij ons archiveringswerk.

Nu is de geboorte van het kind van Eteni, mijn capita, aan de beurt. Ze komen me weer uit bed halen. In de hut zitten tien vrouwen : ze hebben zichtbaar alle hens aan dek geroepen. Ik zet er acht aan de deur, alleen de moeder en haar zus mogen blijven. De vrouw zit gehurkt, het kind met de blinkende navelstreng in haar handen die vol bloed zitten.

De zwarten zijn fatalisten, ze weigeren ook maar íéts te ondernemen en verstarren in het aanschijn van de dood, ze durven hem niet tarten. Ik braak een verschrikkelijke Vlaamse vloek en plaats het wichtje op een vuile vod. Wat hygiëne is kun je ze onmogelijk bijbrengen. Dat heb ik ze al duizend keer uitgelegd, waarom eigenlijk ? Mia heeft ze met hand en tand de elementaire begrippen bijgebracht maar, als puntje bij paaltje komt, zijn ze alles, maar dan ook álles vergeten.

Ik herhaal halsstarrig alle pogingen die ik de vorige keer heb ondernomen. Ik had erover nagedacht en ben van oordeel dat er werkelijk niets anders te doen is: slijm opzuigen, longetjes drukken, hartje pompen en opwrijven. Ik daag de dood opnieuw uit. Ik voel het aan als een gevecht, een gevecht tussen de dood en mij, met het kind ertussenin. Ik sta maar te vloeken en te zweten alsof ik een paard opjaag. Dit keer laat ik me niet meer zo gauw van de wijs brengen. Het lijfje wordt precies klam. Ik leg mijn mond op dat van het kindje en voel dat er een soort dauw uit tevoorschijn komt, iets eigenaardigs. Als een flits schiet mij een idee te binnen.

"Water, vlug ... haal een teil water!" schreeuw ik.

Het duurt ellendig lang eer er iemand mee komt aandraven. Het water trilt in de teil en kringelt vinnig heen en weer. Ik hef het kind omhoog, dompel het in de teil, haal het er weer uit, plons het er opnieuw in, haal het er weer uit, plons het er opnieuw in en dan ... de schreeuw, met een hele gulp slijm die uit het keeltje schiet.

Onmiddellijk neem ik de vieze vod en wrijf er duchtig mee over het wichtje. Het huilt van pijn en angst voor al die vreselijke momenten die het doormaakt.

De moeder grijpt naar haar baby en eist hem op. Maar ze krijgt hem nog niet, eerst zeker zijn, eerst helpen leven. Het wicht begint nu te spartelen en te krijsen als een papegaaitje. Ik laat de navelstreng afbinden en dan doorknippen tot op vijf centimeter van het buikje.

Nadat ik me overtuigd heb dat ik het kind onherroepelijk uit de armen van de dood gerukt heb, dat het leeft en ademt, geef ik het aan zijn moeder. Ze grijpt het wicht dat nog onder bloed en slijm zit, knuffelt het en drukt het innig tegen haar volle borst. Wat glundert ze gelukkig!

Dit keer is het me gelukt, ik kan herademen. Ik had het kind nog graag een tijdje in mijn armen willen houden. Ik kijk naar mijn handen die vol gestold bloed en slijm zitten.

Eteni, de vader, die nog niet de hut in mag, stormt wild van vreugde op mij af wanneer ik de hut verlaat. "Hij zal Djoan heten, patelon (patron), Djoan zoals jij. Jij hebt mijn zoon, na mij, tot leven gebracht. Djoan zal hij genoemd worden!"

Daniël Demaeght

Een patriarch is van ons heengegaan ! Wat we heimelijk gevreesd hadden is ook gebeurd : slechts enkele maanden na het overlijden van zijn geliefde echtgenote, met wie hij een waarachtig bijbels echtpaar vormde, heeft de tanende gezondheid van Daniël Demaeght ook tot een fatale afloop geleid. Een patriarch, zegden we, een toonbeeld van Westvlaamse ondernemingszin en noeste werkkraft, dat was

deze oprichter van een ontzaglijk veelteeltbedrijf ! Van 1946 tot 1986 : veertig jaar Congo, gekenmerkt door schitterende realisaties en zware tegenslagen, met gelukkige en kwade dagen, maar zonder ooit de moed op te geven.

Integendeel, hebben de ouders het heilig vuur doorgegeven : ook vandaag nog zijn acht gezinnen, kinderen, schoon- en kleinkinderen, ter plaatse, om in de geest van de grote stichter verder te werken. Hierna volgen enkele regels uit het verhaal dat Daniël Demaeght ons een paar jaar geleden had toevertrouwd en dat hij ook nog korte tijd voor zijn overlijden heeft herhaald in het hierna vermelde boek "Onze dagen in Congo".

De diepe sympathie die Daniël Demaeght voor Afrikagetuigenissen over had zal ons altijd bijblijven.

En als je me nu vraagt waaruit mijn beste herinneringen aan Congo bestaan, dan denk ik uiteraard eerst aan 'Moes', die mijn hele leven lang mijn steun en mijn toeverlaat is geweest in goede en minder goede dagen en die me nu is voorgedaan naar de eeuwigheid. Maar die goede herinneringen hangen ontegensprekelijk ook samen met de zwarte mensen, de werkers. en als ik aan hen denk, zie ik ons weer op veetrek. Dat was voor het eerst in 1952, toen de heer Van Gysel me vroeg om 125 stieren en 125 volle vaarzen naar de Kundelungu te brengen, een tochtje van zes weken van pakweg 550 km. dwars door de brousse. We hadden een vrachtwagen, geladen met drie ton maïsbloem, een ton bonen, een ton aardnoten, olie en wat vlees. 's Avonds werd er gelost, dan gooiden we er een zeildoek overheen en onze slaapplek was klaar. De zwaarste trek ooit bestond uit zo'n 1200 dieren, begeleid door 60 man.

Mijn hart is nog ginder (een vervolg)

Zoals beloofd, hervatten wij hier deze kronieken, waarvan wij begrepen hebben dat zij heel wat belangstelling wekken. In deze aflevering komt speciaal de Kasaïprovincie aan de beurt.

De Gewestdienst

- Na mijn stage in Senterij moest ik naar Tshofa, waar ik postoverste werd met een veelomvattende taak: werk tot en met. Men kon nooit het werk gedaan krijgen dat men moest doen, het was een heel moeilijke job. In het begin was het moeilijk om in uw taken een onderscheid te maken tussen wat belangrijk was en wat minder belangrijk, want alle taken kon ge niet doen. Ge moest vanuit de brousse zien dat er een brug hersteld wordt, een weg gemaakt wordt naar hier of daar, plus nog een politieonderzoek. Ge moest 20 dagen brousse doen in het binnenland op plaatsen waar geen wegen waren. En dan zitten ze een beetje achter uw veren:

"Mijnheer, hebt ge dat al gedaan? Is dat nog niet gedaan?"

Mijn huisvesting was in het begin nogal rudimentair. De woningen waren niet goed uitgerust en zeker niet in Tshofa. Sommige waren vrij oud. Vergeet niet dat Lippens en De Bruyne in de streek van Tshofa onthoofd werden. Er was een begraafplaats en voor mij was het een prioriteit er op te letten dat ze onderhouden werd. Als er een delegatie van God weet waar kwam, waren die graven belangrijker dan het oplossen van een moord, gepleegd een paar honderd km verder in het binnenland. Ge moest zien dat ge met de wagen op tijd water kon gaan halen naar de rivier. De kredieten waren relatief beperkt voor zo'n verre post, maar alles samen ging het wel. Er was

natuurlijk geen elektriciteit, maar petroleum-lampen en een ijskast op petroleum, enz. Veel comfort was er niet. Er was een dokter op de post en het was ook een belangrijke missiepost. Dat maakte dat de post zijn aangename kanten had, maar het was werkelijk een broussepost.

Ik had vooral te maken met de Baluba, maar het was wel gedeeltelijk gemengd. Onze boy bvb. durfde op een dag niet naar huis gaan omdat Basalampasu gezegd hadden dat ze hem gingen opeten. Hij bleef bij ons de nacht doorbrengen, want hij had een heilige schrik om door de streek van de Basalampasu te gaan.

Het toont aan dat het echte brousse was. Van tijd tot tijd moest ik een belangrijke stam met een belangrijk stamhoofd gaan opzoeken. We zijn daar geweest op het ogenblik dat een stamhoofd overleden was. Hij moest in de bedding van de Lomami begraven worden en ik moest er naartoe om te vermijden dat zijn vrouw mee begraven werd, zoals de gewoonte was. Om daar naartoe te gaan moest er opnieuw een weg gemaakt worden, dus heel grote werken, en er moesten mensen gerekruteerd worden om de weg te maken, zodat ik daar kon geraken. Het was echt het binnenland.

Ik zat altijd met veel werk en een zeker gebrek aan documentatie en een verantwoordelijkheid waar je niet kon aan ontsnappen, terwijl je niet altijd de mogelijkheid had om echt verantwoordelijk te zijn voor wat je te doen had. (*Guido De Weerd, Tshofa, Kasai*)

Blank en zwart in Luluaburg

- Wij hadden in Luluaburg een organisatie gecreëerd door blanken en zwarten samen en die noemde 'Union Catholique'. Ik was daar voorzitter van. De zwarten werkten er aan mee, zoals altijd wordt samengewerkt in elke organisatie. In 1958 hielden wij een Mariaspel waar blank en zwart samenwerkten, Lourdes bestond toen net honderd jaar bij die gelegenheid. Er waren 'n 300 uitvoerders, blanken en zwarten, en er werden drie talen gesproken: Tshiluba door de zwarten, Frans en Nederlands door de blanken. Het had een enorm succes. 50.000 toeschouwers was een raming, de straten stonden zwart van het volk. Vanwaar ze kwamen weet ik niet.

Op een ogenblik verschijnt O.L.Vrouw, Bernadette zit er voor. De zwarten stelden plots vast dat het

geen echte O. L.Vrouw was maar een blank meisje. Dat hebben ze enorm kwalijk genomen. Ze voelden zich bedrogen omdat ze O. L. Vrouw zelf niet gezien hadden.

Een ander punt : op vraag van Mgr. Mels, een der grote bisschoppen in Congo. In Kananga werd de eerste zwarte bisschop benoemd, Mgr. Kongolo. Die had ons gevraagd om terug de ceremonie te organiseren en het was weer een zaak van blank en zwart samen. Wij hebben die plechtigheid georganiseerd en het werd ook weer aan mij toevertrouwd. (*Gilbert Dumon, magistraat, Luluaburg*)

Lulua en Baluba

- In verband met het onderwijs: de leerlingen die de eerste tientallen jaren van de kolonisatie naar school kwamen waren in onze streek voornamelijk Baluba-kinderen, geen Lulua-kinderen. De Baluba waren ingeweken en vaak kinderen van slaven, terwijl de Lulua-kinderen van een jagersvolk. De Lulua waren vroeger jagers en dat zijn onafhankelijke mensen, terwijl de Baluba een landbouwvolk was en die zijn veel gemakkelijker onderdanig aan geweld tegen hen, omdat ze geen wapens hadden om er aan te weerstaan. De Lulua zagen in het begin het belang niet in van onderwijs. Als er aangedrongen werd, én door de Belgische staat én door de missies om kinderen naar school te sturen, dan stuurden de Lulua niet hun eigen kinderen, want ze vonden dat absoluut niet nodig, maar dikwijls Baluba-kinderen, van hun slaven.

Op die manier zijn de Baluba stilaan vooruitgegaan en de Lulua zijn zich maar eerst in de loop na 1950 gaan realiseren dat ze achteruit waren. Dat is de aanleiding geweest van de eerste stammenoorlog die in 1959 in Congo heeft plaatsgehad, Lulua tegen Baluba. De Baluba zaten aanvankelijk in een uitermate ondergeschikte rol in verhouding tot de Lulua, omdat ze voor een deel kinderen waren van hun slaven. Hebt u een idee van de numerieke verhouding Lulua/Baluba? In die tijd denk ik dat de Lulua- en de Balubabevolking ongeveer even talrijk was. Ik schat dat er op dat ogenblik een miljoen Lulua waren en een miljoen Baluba. (*Pater Jozef Van Keerberghen, Scheutist, Kasai*)

Onze dagen in Congo

door Bob Vanhee en Julien Van Remoortere

Aan ons bestuur van Afrikagetuigenissen wordt wel eens gevraagd of wij niet van plan zijn onze verzameling interviews te publiceren. In afwachting dat onze plannen op dit stuk vastere vorm krijgen, hetzij in druk of op film, zullen de belangstellenden alvast een voorproefje vinden in dit pas verschenen werk van Bob Vanhee en Julien Van Remoortere, uitgegeven bij Lannoo te Tielt. Hierin kan men zich via de schriftelijke herinneringen van een zestiental leden van onze vereniging inleven in een brede waaier van ervaringen, belevenissen, vreugden en problemen die typerend zijn voor dat zo specifieke tijdperk dat toch zo diep in ons hart gebrand zit. Het voorwoord is van de hand van Guido Bosteels en het boek wordt afgesloten met een fraai nostalgisch gedicht van Walter Geerts. Een spijtige vaststelling : twee van de getuigen hebben ons inmiddels helaas verlaten. Wij herdenken hen in ditzelfde nummer.

Pas vorige maand gelanceerd op de Antwerpse boekenbeurs, blijkt nu al dat het boek een succesnummer wordt : de uitgever is al aan de derde druk toe !

Het boek is te verkrijgen in de boekhandel.

Bob Vanhee en Julien Van Remoortere: Onze dagen in Congo (239 blz.). Uitgegeven bij Lannoo, Tielt. 22,50

Broeder Justin Gillet en zijn vermaarde plantentuin in Kisantu

Onder de vele pronkjuwelen die in het vroegere Belgisch-Congo tot stand gekomen waren, bekleedt de botanische tuin van Kisantu in het gewest Madimba (Beneden-Congo) zeker een ereplaats. Zoals iedereen weet, is aan deze tuin de naam van één man verbonden : de Jezuïetenbroeder Justin Gillet. Deze kranige Ardense boerenzoon (°1866, Paliseul), die nooit op andere schoolbanken gezeten had dan die van de lagere school, begon zijn kloosterleven als verpleger in een Naams college. In 1893 zette hij zijn eerste voet op Congolese bodem, waar hij aanvankelijk aan het werk ging bij het vestigen van de eerste Jezuïetenmissie in de Kwango. In 1899 kwam hij in Kisantu terecht, waar hij al dadelijk de behoefte voelde om de voedselvoorziening te verbeteren door het kweken van land- en tuinbouwgewassen. Daartoe moest hij eerst een moerasgebied saneren door het bouwen van dijken en het uitvoeren van irrigatiewerkzaamheden. Naast het acclimateren van Europese groenten en fruit, ging zijn aandacht ook naar het kweken en verbeteren van tropische planten, zoals een trouwens naar hem genoemde variant van de bananenstruik en een zachte maniëksort, ingevoerd uit Oost-Indië. Deze laatste variant kende een groot succes en werd ook in de onringende landen

verspreid. Reeds in 1920 experimenteerde hij met Aziatische rijst, die zich ook in het land verspreidde. Hij interesseerde zich ook aan sierplanten, zoals de Afrikaanse orchidee.

Broeder Gillet midden zijn planten

Men schat op 6.000 het aantal specimina van planten die hij naar België en elders verzond. Zijn fabelachtig talent verspreidde zich al snel over heel de wereld, wat hem in contact bracht met grote botanische tuinen, zoals Buitenzorg in het toenmalige Nederlands Oost-Indië, Bombay, Calcutta en Rio de Janeiro. In 1927 verscheen reeds zijn derde catalogus van in Kisantu gekweekte planten, die 1700 namen bevatte.

Voorname bezoekers vonden natuurlijk al spoedig de weg naar Kisantu, zoals het koningspaar Albert en Elisabeth in 1908, pas acht jaar na het begin van de onderneming. Datzelfde jaar spaarde ook de socialistische voorman, Emile Vandervelde, zijn lof niet in de eigenste "Le Peuple" : "L'admirable jardin qu'un savant très humble, le Frère Gillet, cultive avec amour depuis de longues années, et qui contient une collection merveilleuse de plantes tropicales ».

Ook veeteelt was een van zijn werkterreinen : runderen, schapen, geiten, kippen, eenden, ganzen, zwijnen... Hij was in alle richtingen actief en gaf meteen de aanzet tot grootschalige veeteelt ten bate van de missies.

Ter gelegenheid van zijn laatste verblijf in België bracht hij nog een omstandig bezoek aan de tuinbouwbedrijvigheid in De Pinte, waar zijn kennis, zijn passie voor planten en de rijkdommen en schoonheden van de natuur, zijn onuitputtelijke spraakzaamheid over dit onderwerp grote indruk maakten, maar hij voelde zich niet meer thuis in zijn vaderland en hij hunkerde alweer naar zijn tropische leefomgeving en zijn Congolezen.

Dat de economische crisis ook in Congo zeer zwaar heeft toegeslagen is aan te voelen uit zijn correspondentie. Zijn activiteiten hadden er ernstig onder te lijden en pas in 1939 mocht hij zich weer voltijds aan zijn wetenschappelijk werk wijden.

Een bezoeker sprak ooit van het "paradijs" dat deze fabelachtige man had weten op te bouwen. Het is ook in dat paradijs zelf dat hij op 22 juli 1943 de eeuwige rust vond.

Na zijn overlijden werd het werk van broeder Gillet op uitstekende wijze voortgezet door pater H. Callens, maar zoals te vrezen was, braken er na 1960 moeilijke tijden aan, vooral na de zogenaamde Zaïrisering. De Jezuiten gaven de instelling over aan het Presidentieel Bureau en vandaar sukkelde ze van het ene naar het andere ministerie. De lonen werden niet meer uitbetaald en het personeel verloor er de moed bij. Gelukkig is de Zwitserse Ontwikkelingssamenwerking nog ter hulp gekomen om het ergste te voorkomen.

Kisantu vandaag

Een belangrijke vernieuwing is er gekomen met financiële steun van de Europese Unie. De Belgische Rijksplantentuin van Meise leidde het project, in samenwerking met het Congolese Instituut voor Botanische Tuinen en het WWF. Op 16 februari 2008 werd de gerenoveerde tuin plechtig ingehuldigd.

G. Bosteels

Voor wie er meer over wil weten :

De Wildeman E. : *J. Gillet et le jardin d'essai de Kisantu*, Brussel 1946.

De Lamine de Bex, R. : *Le jardin Gillet*, Kisantu 1969.

Google en Wikipedia : zie de diverse trefwoorden.

Korte berichten

Een honderdjarige getuige

Onlangs hadden wij de gelegenheid – en het voorrecht – om een honderdjarige getuige te interviewen ! Dat is zuster Mathilde Lamberigts, geboren op 2 augustus 1909 in Kessenich, in de uithoek van Limburg. Na vele tientallen jaren in Bukavu in de onderwijssector te hebben gewerkt, slijt deze kranige honderdjarige thans rustige dagen in het klooster van de zusters van de Heilige Familie te Schaarbeek.

De alerte manier waarop zij ons te woord stond, blijkt gevend van een onfeilbaar geheugen, van levenswijsheid, vrijmoedigheid en humor, was gewoon verbijsterend. Zo kent zij nog een lange rij namen van haar oud-leerlingen, zoals bijvoorbeeld de drie dochters Komarovski, een kolonist uit de streek van Bukavu. Die naam zegt u niets ? Weet dan dat Anne Komarovska... de moeder is van prinses Mathilde. (GB)

De AIDS-affaire

“De huidige AIDS-epidemie vindt haar oorsprong in de vaccinaties tegen polio die eind van de vijftiger jaren in Belgisch-Congo werden doorgevoerd”. Dat is, kort gezegd, de enormiteit die sinds jaren met een perverse aandrang wordt verdedigd door een Britse journalist, Edward Hooper, en dit ondanks het feit dat de medische wetenschap deze thesis radicaal afwijst. Hooper, die daarover een boek van een duizendtal bladzijden op de markt heeft gebracht (“The River”) en ook nog eens een film, beweert dat destijds in het medisch laboratorium van Stanleystad vaccins zouden zijn vervaardigd waarbij gebruik zou zijn gemaakt van nieren van met het AIDS-virus besmette chimpansees. Ook onze eigen, inmiddels overleden medeleden, de professoren P.G. Janssens en Stefaan Pattyn, hebben destijds dit verhaaltje radicaal naar de prullenmand verwezen.

In juni jongstleden heeft de UROME (Koninklijke Belgische Unie voor de Overzeese Landen) een conferentie belegd om dit probleem nog eens uit te spitten. Het woord werd er gevoerd door dr. Dirk Teuwen en door prof. J.J. Muyembe-Tamfum van de Universiteit van Kinshasa, beiden specialisten in deze materie. Ook de befaamde en gezaghebbende viroloog, professor Van Ranst, stond op de sprekerslijst maar wegens dwingende andere verplichtingen moest hij afwezig blijven. Van deze interessante avond is nu een uitgebreid verslag beschikbaar (6 pagina's) van de hand van prof. Françoise Crokaert, kliniekhoofd bij de ULB en docente aan de Universiteit van Mons. Wie eventueel belangstelling heeft voor deze materie kan dit verslag (in het Frans) aanvragen bij de voorzitter (g.bosteels@skynet.be) of bij het secretariaat. (GB)

“Missie”, het toneelstuk van David Van Reybrouck

Twee jaar geleden ging in de Koninklijke Vlaamse Schouwburg te Brussel het stuk “Missie” van David Van Reybrouck in première. Een merkwaardig toneelstuk – eigenlijk niets anders dan een lange monoloog, voorgebracht door een eersterangsacteur, Bruno Vanden Broucke.

De auteur, doctor in de archeologie van Leuven, Leiden en Cambridge, doorreisde herhaaldelijk Congo (hij heeft daarover trouwens een nieuw boek in voorbereiding) waar hij lange gesprekken voerde met een twintigtal missionarissen, zoals bijv. de bekende pater Jo Deneckere, die de gruwel van Ituri beleefde en witte pater André Thijs, die thans in Bukavu verblijft.

Deze gesprekken zijn uitgemond in het voornoemde toneelstuk, waarin een oude maar nog steeds vitale missionaris met een mengsel van veerkracht, humor, horror, twijfel, verbazing en verdriet terugblijkt op zijn leven. Daarmee heeft de auteur gepoogd te doorgronden wie die missionarissen zijn, wat de betekenis is van hun leven, nu in Congo zowat alles teniet is gegaan.

Dit stuk werd zondermeer geestdriftig door de pers onthaald, ook uit een hoek van waaruit men het niet zou verwachten : de Nederlandse kranten en ook Le Soir en La Libre Belgique (het stuk wordt vertoond met Engelse en Franse boventiteling) toonden zich uiterst enthousiast, namelijk ook omwille van de prestatie van de enige acteur.

Wij achten het nuttig te signaleren dat een twaalfstal nieuwe voorstellingen geprogrammeerd zijn tussen 2 en 17 februari 2010. Nadere inlichtingen vindt men in de pers of op de website van de KVS. (GB)

Lidmaatschapsbijdragen

Hierna laten wij de driemaandelijke staat verschijnen van de binnengekomen lidmaatschapsbijdragen. Een speciaal woord van erkentelijkheid geldt voor deze leden, die zo vriendelijk waren ongevraagd reeds hun bijdrage voor het jaar 2010 over te maken. Zouden er veel verenigingen bestaan die vanwege hun leden op zoveel bereidwilligheid mogen rekenen ?

De h. Paul Ampe, Sint-Martens-Latem
De h. Willem Avonds, Vosselaer
E.P. Jozef Bollen, Sint-Pieters-Leeuw
De h. Wim Bossaerts, Keerbergen
Mevr. Puck Claes, Sint-Truiden
De h. en mevr. Colaers-Van de Voorde (Spanje)
De h. Guido De Weerd, Boechout
De h. en mevr. Gilbert Dumon, Koksijde
De h. André Gevaert, Sint-Kruis
De h. Frans Jorissen, Hasselt

De h. Roger Keters, Turnhout
Mevr. Godelieve Laleman, Roeselare
De h. M. Morent, Assebroek
De h. Marcel Schuer, St. Martens-Latem
Mevr. Maria Torfs, Keerbergen
Mevr. G. Van Daele-Duytschaever
De h. Aloys Vertongen, Antwerpen
De h. Remy Vossen, Heusden
De h. F. Vynckier, Wevelgem

Een speciaal dankwoord aan de navolgende weldoeners die ons spontaan een verdubbelde bijdrage overmaakten :

De h. Daniël Demaeght, (+) (postuum)
Dr. Emiel Van Rompaey, Kessel-Lo

Een vraagje van een van onze leden...

Op 8 juni 1960 verbleef ik in Kabalo. Samen met de gevluchte inwoners van Kongolo nam ik met mijn kinderen de trein naar Albertville. We hadden zeker geen picnic bij. Pas 's anderendaags kwamen we in Albertville aan. Hoe is die reis verlopen en wat hebben wij ondertussen gegeten ? Dat is een vraag die mij al lang bezighoudt. Wie van u was daar toen bij en herinnert zich dat ? Mijn adres : Milou Heeren, G. Eyskenslaan 20, 3010 Kessel-Lo. E-mail : milouvo@gmail.com - Tel. 016 25 38 29. Dank op voorhand

Ter herinnering : films en boeken die bij of via onze vereniging kunnen worden aangekocht.

- **De vier films tot op heden gerealiseerd door Afrikagetuigenissen :**
 - **Pioniers naar Tropische Waters** : het boeiende verhaal van de zeevisserij vanuit de haven van Matadi,
 - **P.G. Janssens, een leven in dienst van de tropische geneeskunde** : een hulde aan een indrukwekkend mens,
 - **Tata Raphaël, bouwheer van Leopoldstad** : over leven en werk van deze legendarische missionaris.
 - **Mijn hart is nog ginder** : een reeks beklijvende fragmenten uit de interviews gerealiseerd door Afrika- getuigenissen
- Elk van deze films (op DVD) is verkrijgbaar tegen 10 €, plus 5 € verzendingskosten, te bestellen bij het secretariaat.

- **Congo Close-up** (drietalige DVD) Indrukwekkende film van Robert Bodson uit 1954. Reeds bijna 2000 exemplaren verkocht. Prijs : 15 €, verzendingskosten inbegrepen, te bestellen bij het secretariaat..
- **Congo ya sika** door Cyriel Van Meel. Een boek van 301 blz. over zijn belevenissen tijdens de campagne ter bestrijding van de waterhyacinten op de Kongostroom. Prijs: 20 €, over te schrijven op rekeningnummer 230-0012496-03 van de auteur. (ook in het Frans te verkrijgen)
- **Toen zweeg de bolikoko**, het nieuwe boek van Cyriel Van Meel, 234 blz. Prijs: 20 €, over te schrijven op rekeningnummer 230-0012496-03 van de auteur. (ook in het Frans : “Depuis, le bolikoko s’est tu”)
- **Congo dromen** door Luc Vervoort. De levensechte herinneringen van een adjunct-gewestbeheerder in het district Boven-Kongo en in Kinshasa. Prijs : 15 euro, over te schrijven op rekeningnummer 001-4254043-87 van Afrikagetuigenissen, Tremelo.
- **Geschiedenis van de Postdienst in Belgisch Kongo**. De laatste exemplaren van het levenswerk van Roger Gallant, 576 blz. en 1250 illustraties, tegen de heel uitzonderlijke ledenprijs van 25 € i.p.v. 65 €. Te bestellen bij de auteur (Tel. 02 569 55 08 of e-mail roger.gallant@skynet.be). Rekeningnummer van de auteur : 000-0250305-45.

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKA-GETUIGENISSEN

Zetel en secretariaat :

Hollandsvin 4, 3120 Tremelo

Telefoon : 016 53 18 64

hdecoo@skynet.be

Jaarlijkse ledenbijdrage : 25 €. Bankrekening : 001-4254043-87

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

